

STUDENTŲ NUOSTATŲ Į UŽSIENIO KALBŲ KOMPETENCIJOS UGDYMĄ / UGDYMAŠI KAIP PROFESINĖS KOMPETENCIJOS DALĮ TYRIMAS

Regina Jocaitė

Šiaulių universitetas

P. Višinskio g. 38, LT-76351 Šiauliai

Pedagoginėje literatūroje teigiama, kad užsienio kalbos mokymo / mokymosi efektyvumo pagrindas yra kurso turinio patrauklumas ir naudingumas, mokytojo kompetencija parenkant ir taikant konkrečiai mokinių (studentų) grupei tinkamus mokymo metodus atsižvelgus į studentų (mokinių) poreikius. Išvardyti faktoriai lemia mokymo / mokymosi proceso sėkmę, sudaro prielaidas siekti teigiamų mokymosi rezultatų [6]. Mokymo / mokymosi procese svarbų vaidmenį tiek dėstytojui, tiek studentams priimant sprendimus, kaip modeliuoti savo elgesį mokantis, į ką atsižvelgti, ką ir kaip vertinti, kokiais metodais ir priemonėmis tobulinti įgytus ir ugdyti naujus įgūdžius, ką ir kuo keisti kurso turinyje, vaidina atliekami tyrimai, gautų duomenų analizė, jų interpretavimas ir išvalgus panaudojimas. Tai gali paskatinti užsienio kalbų mokymo / mokymosi proceso optimizavimą ir naujovių įdiegimą užsienio kalbų mokymo praktikoje. Straipsnyje nagrinėjama Šiaulių universiteto Socialinių mokslų fakulteto studentų nuostatos į užsienio kalbų mokymąsi kitų dalykų kontekste, jų kitimo tendencijos, kaip studentai vertina sudaromas sąlygas ir prielaidas ugdyti / ugdytis kalbinę kompetenciją kaip bendrosios profesinės kompetencijos sudėtinę dalį. Anketavimo metodu ekonomikos, verslo vadybos ir viešojo administravimo studijų programų studentai vertino turimus įgūdžius, apibrėžė jų siekiamybę ir savo konkurencingumo (užsienio kalbų kompetencijos aspektu) galimybes darbo rinkoje [5].

Įvadas

Sudarant kurso programą ir ją įgyvendinant, būtina atsižvelgti į konkrečios mokymo įstaigos mokymosi aplinką ir šiuos kintamuosius: a) studentus (jų amžių, lytį ir t. t.); b) turimas mokymo priemones ir įrangą; c) dėstytoją ir pan. Tokie kintamieji kaip studentų amžius, jų lytis, įgytų žinių ir įgūdžių lygis nėra kontroliuojami, tačiau jų mokymosi tikslai, susiformavusios nuostatos į mokymąsi apskritai ir užsienio kalbas konkrečiai, mokymosi strategijos, įgyta mokymosi patirtis, tolesnių mokymosi tikslų suvokimas, siekiai ir kt. yra kintantys ir turi lemiamą įtaką mokymo / mokymosi procesui, jo valdymui ir rezultatams. Taip pat neabejotinai reikšmingos yra studentų nuostatos, suvokimas ir gebėjimas taikyti ir prisitaikyti prie įvairios mokymosi strategijos [2].

Aukštosios mokyklos užsienio kalbų dėstytojo vaidmuo plačiaja prasme yra dvilypis: a) ugdyti kompetentingus specialistus laisvai darbo rinkai; b) padėti studentams išsiugdyti atvirumą ir jautrumą (imlumą) pokyčiams [5]. Sėkmės garantija siekiant šių tikslų įgyvendinimo greta daugelio kitų veiksnių yra dėstytojo pasirengimas ir gebėjimas atlikti įvairius tyrimus, juos analizuoti ir daryti išvadas. Tai glaudžiai siejasi su kintančiais dėstytojo / studentų vaidmenimis mokymo / mokymosi procese. Tyrimų sritys gali būti labai įvairios, pvz., studentų nuostatos į esamą situaciją, mokymosi vaidmenį ugdymo sistemoje apskritai, nusištatyta (arba ne) būtinybė įgyti tam tikrų įgūdžių ir žinių, motyvacijos mokytis lygis, noras ir pasirengimas bendradarbiauti numatant tikslus bei jų

siekiant ir t. t. Tokie duomenys ir jų analizė gali būti pedagogui, suvokiančiam šių veiksnių tyrimo ir rezultatų analizės vaidmenį, kaip paskata teikiant pirmenybę vieniems ar kitiems mokymo principams, peržiūrint ir keičiant taikomus mokymo metodus bei kurso medžiagą ir tokiu būdu užsienio kalbos kursą aukštojoje mokykloje darant patrauklų ir duodantį laukiamų rezultatų [3].

Šiuo tikslu buvo atliktas aptariamas tyrimas.

Tyrimo tikslai: a) studentų nuostatos į anglų kalbos kompetencijos įgijimą bendros profesinės kompetencijos kontekste; b) studentų pasirengimas siekti susiformuotų ir visuomenės suformuotų tikslų šioje srityje.

Tyrimo objektas – Šiaulių universiteto Socialinių mokslų fakulteto verslo vadybos, ekonomikos ir viešojo administravimo programų I pakopos I–II studijų metų studentai, klausantys ESP (anglų kalba specialiesiems tikslams – verslo anglų kalba) kursą (N = 187, amžius – 18–20 metų, 54% moterų, 46% vyrų). Tyrimas atliktas 2002–2003 mokslo metais.

Tyrimo metodai: a) *anketa* (3 dalių, 24 klausimai) [1], pateikta per II ir III semestrą (pradžioje ir viduryje), b) *diskusijos grupėse (classroom discussions)*, c) *nuomonės išsakymas raštu (opinion / reflective essays)*.

Straipsnyje aptariami atsakymai į dalį anketoje pateiktų klausimų, turinčių tiesioginį ryšį su apibrėžtais tyrimo tikslais. Diskusijų (*classroom discussions*) apibendrinimo duomenys ir savianalizės rašiniuose (*opinion / reflective essays*) išsakytos nuostatos sietinos su realioje veikloje

pasiektais rezultatais, kurie gali būti apibendrinti kitame kontekste. Šiame straipsnyje apibendrinami atsakymai į tokius anketos klausimus:

1. Šių kursų svarba: a) ekonomika, b) psichologija, c) bendroji anglų k., d) filosofija, e) lietuvių k. kultūra, f) informacinės technologijos, g) verslas anglų k., h) vadyba, i) verslo pagrindai, j) matematika, k) kiti kursai (nurodykite) (labai svarbus – 3, šiek tiek svarbus – 2, nelabai svarbus – 1, neturiu nuomonės – 0).
2. Mokymosi sėkmė priklauso nuo mokymosi aplinkos: labai – 3, šiek tiek – 2, nė kiek – 1, neturiu nuomonės – 0.
3. Įgyti anglų kalbos gebėjimai ir įgūdžiai bus reikalingi būsimoje profesinėje veikloje: tikrai – 3, galbūt – 2, vargu – 1, neturiu nuomonės – 0.

4. Mano turimi įgūdžiai yra: geri – 3, vidutiniškai – 2, blogi – 1, neturiu nuomonės – 0.
5. Mano anglų k. mokymosi patirtis, įgyta mokykloje: pozityvi – 3, šiaip sau – 2, negatyvi – 1, neturiu nuomonės – 0.
6. Sritys, kuriose norėčiau įgyti daugiau žinių ir įgūdžių (būtinai – 3, galbūt – 2, ne – 1, neturiu nuomonės – 0): a) bendravimo strategijos; b) kasdieninis bendravimas; c) prezentacijos; d) profesinis (dalykinis) bendravimas žodžiu; e) profesinis bendravimas raštu (verslo korespondencija); f) mokslinė kalba; g) bendroji gramatika ir sintaksė; h) tarpkultūrinė savivoka; i) terminai; k) survival English; l) Business English; m) kita (nurodykite).

Respondentų atsakymai apibendrinti 1 lentelėje.

1 lentelė

Studentų nuostatos (N = 187, %)

	N	3	%	2	%	1	%	0	%
1. Bendrosios anglų k. kursas svarbus	187	91	49	82	44	11	6	3	1
2. Verslo anglų k. kursas svarbus	187	147	79	25	13	14	7	1	
3. Mokymosi sėkmė priklauso nuo mokymosi aplinkos	187	70	37	78	41	26	14	13	7
4. Įgyti anglų k. gebėjimai ir įgūdžiai bus reikalingi profesinėje veikloje	187	155	83	17	9	14	7	1	
5. Turimi anglų k. įgūdžiai yra	187	108	58	40	21	30	16	9	4
6. Anglų k. mokymosi patirtis mokykloje yra	187	52	28	58	31	42	22	35	19
7. Noriu daugiau žinių ir įgūdžių šiose srityse:	187								
a) Bendravimo strategijos / Communication Strategies		41	22	98	52	7	3	41	22
b) Kasdieninis bendravimas / Everyday communication		91	49	62	33	25	13	9	4
c) Prezentacijos / Presentations		30	16	65	35	11	6	81	43
d) Profesinis (dalykinis) bendravimas žodžiu / Professional Oral Communication		68	36	74	39	8	4	37	20
e) Profesinis bendravimas raštu (verslo korespondencija) / Business Correspondence		24	12	93	50	15	8	55	29
f) Mokslinė kalba / Scientific English		16	8	34	18	85	45	52	28
g) Bendrinės kalbos pagrindai (gramatika ir sintaksė) / Basics of English Grammar and Syntax		93	50	58	31	14	7	22	12
h) Terminai / Terminology		55	29	69	37	23	12	40	21
i) Tarpkultūrinė savivoka / Intercultural Awareness		12	6	18	9	155	83	2	1
j) Survival English		89	48	70	37	20	10	8	4
k) Business English		145	78	37	19	5	2	0	

Siekiant detalesnės informacijos apie studentų turimus realius gūdžius ir jų tikslesnio įvertinimo, į anketą įtraukta keletas *open-ended* tipo klausimų, kurie tapo kito tyrimo analizės dalis. Be to, buvo apibendrinti studentų grupių diskusijų (*group discussions*) pasiūlytomis temomis rezultatai ir rezultatai parašius ir įvertinus *opinion / reflective essays*, kurių turinio, gramatikos, sintaksės ir stiliaus analizė panaudota kitame darbe.

Rezultatų aptarimas

1. 83% respondentų teigė anglų kalbos įgūdžių būtinybę siekiant profesinės karjeros. Rašiniuose vyravo nuomonė, kad mokant užsienio kalbą „lengviau įeiti į rinką“, „rasti verslo partnerių“, „palaikyti santykius“, „būti lygiaverčiu rinkos dalyviu“.
2. Bendrosios anglų k. kursą kaip svarbų dabartiniame savo veiklos etape vertino 49% studentų. *Reflective essays* atskleidė, kad studentai suvokia, jog užsienio kalbos žinios

- ir įgūdžiai yra būtini planuojant darbo perspektyvą ir plečiant karjeros galimybes, tiesiogiai priklauso nuo studentų pastangų ir dėstytojo geranoriškumo.
3. Nors 58% respondentų buvo patenkinti mokykloje įgytais įgūdžiais, tačiau II semestro egzamino rezultatai buvo ne tokie džiugūs: 65% studentų įvertinti „pakankamai“ ir „patenkinamai“ ir net 8% – nepatenkinamai. Netikėta, kad net 48% respondentų pripažino būtinybę tobulinti *Survival English*, 49% – *Everyday communication* įgūdžius ir net 50% pageidavo kartoti bendrosios gramatikos ir sintaksės kursas.
 4. Verta paminėti, kad 78% dalyvavusiųjų apklausoje teigė, kad aptariamasis ESP (English for Specific Purposes) kursas yra būtinas būsimai profesinei veiklai (ekonomikai, verslo administravimui, viešajam administravimui).
 5. Nustebino, kad palyginti labai nedidelis procentas (6%) studentų pageidavo žinių ir įgūdžių iš tarpkultūrinio bendravimo srities. Vyraavo nuomonė, kad skirtingų kultūrų atstovų bendravimas nėra kuo nors ypatingas ir nereikalauja papildomų gebėjimų suprasti naują aplinką ir prie jos prisitaikyti.

Išvados

Tyrimas buvo naudingas tiek studentams, tiek dėstytojui.

Studentams:

- Anketų klausimai skatino studentus susimąstyti apie savo pastangas mokantis ir sieti rezultatus su turimomis nuostatomis, pažiūromis ir pirmėbėmis.

- Studentai teigiamai vertino suteiktą galimybę įvertinti savo gebėjimus *Reflexive essays* pagrindu ir palyginti su dėstytojo siūlomu vertinimu ir taip ugdyti kritinį mąstymą bei savikritikos jausmą.

- Studentai pripažino, kad gilindamiesi į klausimus galėjo apgalvoti, įvertinti ir nustatyti sritis, kuriose jiems reikėtų bei patys norėtų įgyti daugiau įgūdžių ir žinių. Taigi apklausa padėjo nusiteikti savistabai ir savianalizei, kurios būtinos specialistui.

- Dauguma studentų teigė, kad supranta mokymosi svarbą ir būtinybę nuolat tobulėti: gilinti žinias, ugdyti įgūdžius ir plėsti dalykinę kompetenciją, į kurią neabejotinai įeina anglų kalbos kompetencija.

Galima apibendrinti, kad studentų požiūris į nuolatinį anglų kalbos mokymąsi yra teigiamas.

Dėstytojui:

- Atsakymų į klausimus analizė padėjo dėstytojui vertinti, kaip kursas atitinka studentų tikslus ir poreikius. Kadangi anketos dalys buvo pateiktos kurso pradžioje ir viduryje, dėstytojas galėjo keisti kurso turinį, medžiagą ir mokymo metodus.

Atsižvelgus į atsakymus ir rašiniuose nurodytas pirmenybes, daugiau laiko ir medžiagos skirta konkrečioms bendravimo strategijoms (kaip mandagiai atsakyti tęsti pokalbį nemalonia tema, kaip reaguoti į nepageidaujamus komplimentus ir pan.), įtrauktos tokios studentus dominusios temos: jaunimo kultūra, šeimyninis gyvenimas ir t. t. bei keisti mokymo metodai: skirti grupiniai projektai, jų aptarimas ir analizė ir pan.

- Tyrimas buvo pozityvus psichologiniu atžvilgiu: studentai noriau bendradarbiavo tarp savęs ir su dėstytoju, keitė mokykloje susiformavusią nuostatą į užsienio kalbos mokymąsi (kai ji buvo neigiama) ir kai kuriais atvejais į mokymąsi apskritai.

- Dėstytojas galėjo įvertinti kursą ne tik kaip priemonę plėsti studentų žodynui, ugdyti bendravimo žodžiu ir raštu įgūdžiams, bet ir kaip būdą ugdyti nuostatą į nuolatinį kalbos (ir ne tik) mokymąsi.

Pratęsus tyrimą ir atlikus išsamesnę kiekybinę ir kokybinę rezultatų analizę, gautos išvados gali būti panaudotos siekiant veiksmingos mokymo / mokymosi praktikos.

Literatūra

1. Hutchinson, T., Waters, A. (1991). English for Specific Purposes. Cambridge: CUP.
2. Lambert, W. E. et al. (1992). Attitudinal and Cognitive Aspects of Intensive Study of a Second Language. Montreal: McGill University.
3. Richards, J. C. (1990). The Language Learning Matrix. Cambridge: CUP.
4. Scrivener, J. (1994). Learning Teaching. Oxford: Heinemann.
5. Teaching English as a Second Language (1992). (Edit. H. B. Allen, R. N. Campbell). MacGraw Hill, Inc.
6. Wenden, A. (1991). Learner Strategies in Language Learning. New Jersey: Prentice Hall.

Students' Attitudes to the Development of the Competence in A Foreign Language as a Part of the Professional Competence

Summary

The article deals with the analysis of attitudes demonstrated by the students of the Faculty of Social Sciences, Šiauliai University, towards foreign language acquisition at a tertiary level. The data summarised in the paper has been obtained from the questionnaire, administered in the academic year of 2002–2003. The teacher got insight into the students' growth not only in terms of a number of language items acquired or increased fluency but also in terms of attitudes towards the continued study of English. In terms of the teacher's professional development more informed actions were taken evaluating how the course goals match the